

Eesti IX Omavalitsuspäev Võrus

“Kultuuriline eripära on piirkondliku elujõu allikas”

DEKLARATSIOON

Eesti Vabariigi põhiseaduse preambulis on sätestatud eesmärgiks tagada eesti rahva, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. Kohustus säilitada eesti kultuur tähendab omakorda kohustust tagada igale Eesti kodanikule, sõltumata tema rahvusest või etnilisest päritolust, võimalus osaleda eesti kultuuris.¹ Eesti kultuuri kaitsmine, hoidmine ja arendamine tähendab ühiselt jagatud tähendusi, arusaamu, kombeid ja tavasid, kollektiivseid tähendusi, praktikaid ja institutsioone, mis kajastavad meie rahva mõtlemises ja käitumises ning kujundavad meie rahva eluviisi. See hõlmab ka ülesannet kaitsta, hoida ja arendada eesti keelt, kuna keel on peamine tähenduste kandja ja vahendaja, mille kaudu omistatakse asjadele tähendusi.^{2 3 4 5}

Põhiseaduses sätestatud eesmärgi õigusteadusliku tõlgenduse kohaselt, mis põhineb kultuuri mõiste sisustamisel antropoloogilises tähenduses, “ei ole põhiseaduse preambulist tulenevalt eesti kultuuri ja rahvuse säilimise tagamine üksnes spetsiifiline eesmärk, mis on suunatud etnilistele eestlastele, nende pärimuskultuuri ja kunstiloo edendamisele, vaid seab sihiks tagada, et säiliks need inimesed, kes kannavad ja tahavad kanda eesti kultuuri oma igapäevaelu osana”.⁶

“Kultuuri arengukava 2021-2030” esitab valdkondliku arengukava ja kultuuripoliitika peamised põhimõtted ning strateegilised lähtealused, sealhulgas seosed „Eesti 2035“

---

¹ S. Anton. Eesti kultuuri ja rahvuse mõiste põhiseaduse preambulis. Numbris: Riigiõiguse aastaraamat 2020 Lk 62-77.

https://www.juridica.ee/article_full.php?uri=2020_riigi_iguse_aastaraamat_2020_eesti_kultuuri_ja_rahvuse_m_iste_p_hiseaduse_preambulis&pdf=1

² Samas.

³ T. Viik. Eesti kultuuri muutuvad enesemääratlused. – Eesti rändeajastul. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Toim. T. Tammaru. Eesti Koostöö Kogu 2017, p 5.1.1, lk 217. Arvutivõrgus: <https://www.2017.inimareng.ee/eesti-kultuurimuutused-avatud-maailmas/eesti-kultuuri-muutuvad-enesemaaratlused/> (27.06.2024).

⁴ T. Viik. Ühe minuti loeng: kuidas hoida eesti kultuuri? <https://novaator.err.ee/258063/uhe-minuti-loeng-kuidas-hoida-eesti-kultuuri>

⁵ S. Anton. Eesti kultuuri ja rahvuse mõiste põhiseaduse preambulis. Numbris: Riigiõiguse aastaraamat 2020 Lk 62-77.

https://www.juridica.ee/article_full.php?uri=2020_riigi_iguse_aastaraamat_2020_eesti_kultuuri_ja_rahvuse_m_iste_p_hiseaduse_preambulis&pdf=1

⁶ S. Anton. Eesti kultuuri ja rahvuse mõiste põhiseaduse preambulis. Numbris: Riigiõiguse aastaraamat 2020 Lk 62-77.

https://www.juridica.ee/article_full.php?uri=2020_riigi_iguse_aastaraamat_2020_eesti_kultuuri_ja_rahvuse_m_iste_p_hiseaduse_preambulis&pdf=1

arengustrateegia sihtidega, ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamise ja Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteetidega.⁷

Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud kultuuri arengukava aastateks 2021- 2030 seab üldiseks eesmärgiks, et Eesti kultuur on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus. Arengukavas peetakse oluliseks kohaliku eripära ja kultuuripärandi sidumist piirkonna turundamise ja turismiarendusega ning erilist tähelepanu pööratakse laste ja noorte osalemisele kultuuritegevustes.

Eesti IX Omavalitsuspäeva korraldamisel seati eesmärgiks arutada ja ühises deklaratsioonis välja tuua ettepanekud ja soovitused, kuidas toetada põhiseaduses määratletud eesti kultuuri säilitamist ja arengukavas seatud eesmärkide saavutamist järgnevas neljas valdkonnas:

- Pärimuse kestmine - noored ja haridus.
- Loomemajandus.
- Kultuur maal – olevik ja tulevik.
- Riigi ja omavalitsuse läbirääkimised ja ülesanded kultuuri edendamisel ja rahastamisel.

KULTUURI ROLL KOHALIKUS ELUS

Kultuuri tuleb käsitleda laiemalt kui ainult kunsti-, spordi- ja pärimusloomingu valdkonda. Kultuuri roll kohalikus elus on laiapõhjaline ja sügav, mis muudab selle väga väärtuslikuks. Kultuur kannab rahvakultuuri traditsioone, on kogukonna süda, pakub meelalohutust ning aitab ennetada vaimse tervise probleeme ja üksindust. Kultuur on haridus, mis avardab maailma ning investering, mis toetab piirkonna ettevõtete elujõulisust ja loob piirkonna kuvandit.

Eesti IX Omavalitsuspäeva teemad keskenduvad sellele, kuidas tagada kultuuri jätkusuutlikkus, maakultuuri kättesaadavus nii olevikus kui tulevikus ning kuidas kultuuri kaudu elavdada kohalikku majandust. Selleks on oluline kokku leppida riigi ja kohalike omavalitsuste ülesanded ja koostöö kultuuri edendamisel ja rahastamisel. Järgnevalt on kirjeldatud, miks on valitud fookused olulised kultuurilise eripära ja piirkondliku elujõu tagamisel.

ET PÄRIMUS KESTAKS - NOORED JA HARIDUS.

Pärimuskultuuri kestlikkus sõltub tugevalt noorte kaasamisest ja haridustegevustest kogukondades. Erinevad tegurid, sealhulgas teenuste kättesaadavus kogukondades ja koolide roll, mõjutavad oluliselt noorte võimalusi osaleda ja panustada kohaliku kultuuri säilitamisse. Olulisel kohal on ka kohaliku kultuuri ja hariduse omavaheline sidusus. Pakkudes mitmeid võimalusi kultuurielu ja õppetöö rikastamiseks, aitab see noortel väärtustada ja edasi kanda kultuuripärandit.

---

⁷ Vt KULTUURI ARENGUKAVA 2021-2030 KOOSTAMISE ETTEPANEK <https://www.kul.ee/uudised/valitsus-kinnitas-kultuuri-tulevikusihid-jargmiseks-kumnendiks>; <https://www.kul.ee/kultuur2030>

LOOMEMAJANDUS.

Kultuuri säilitamise ja arendamise seisukohalt on oluline mõista, kuidas kogukonnad ja piirkondlikud kultuurid on seotud loomemajanduse ja sotsiaalse ettevõtlusega ning analüüsida loomemajanduse poliitikate (nt osana Kultuur 2030, Eesti 2035) mõtestamist ja elluviimist alt-üles perspektiivis. Omavalitsustel ja kogukondadel on selles protsessis võtmeroll, sest kohalikul tasandil osatakse arvestada piirkonna eripärade ja sihtrühmade vajadustega ning võimaldatakse piirkondadel määrata prioriteedid ja leida oma sobiv tegevusmudel loomemajanduse arendamisel. Kohalikul omavalitsusel on võimalus olla loomemajanduse võrgustiku käivitajaks ja toetajaks, aidates sellega luua ja tugevdada sidemeid erinevate sihtgruppidega.

Loomemajanduse ettevõtetel on võimekus luua töökohti, mis ergutavad kohalikku ettevõtluskeskkonda, tõstavad piirkondade ja keskkondade atraktiivsust ning täiendavad kohalike omavalitsuste tulubaasi. Loomeettevõtete potentsiaali arendades on võimalik arendada kasvu- ja ekspordivõimelisi ettevõtteid.

MAAKULTUURI KÄTTESAADAVUS – OLEVİK JA TULEVIK.

Eesti üks olulisemaid probleeme on regionaalne ebavõrdsus, mis kultuurivaldkonnas väljendub inimeste erinevates võimalustes osaleda ühiskonnaelus ja tegeleda vaba-aja eneseteostusega. Lahenduste pakkumisel lähtutakse teadmisest, et kultuur on sidusa ühiskonna alustala ning kohaliku identiteedi ja kohatunnetuse oluline komponent. Kohalik lähenemisnurk, mis võimestab piirkondade kogukondlikku arengut ja koostööd, on kultuuri kättesaadavuse tagamisel keskse tähtsusega. Eesmärkide saavutamiseks tuleb arvestada muutuva ja areneva keskkonnaga, multikultuursuse ning erinevate vähemuste õigustega, pidades silmas ka jätkusuutlikke ning keskkonnasäästlikke eesmärke laiemalt ühiskonnas.

RIIGI JA OMAVALITSUSE LÄBIRÄÄKIMISED JA ÜLESANDED KULTUURI EDENDAMISEL JA RAHASTAMISEL.

Riiklikus kultuuri arengukavas on sätestatud, et kultuuriruumi kättesaadavus tuleb tagada sõltumata inimeste elukohast, kuna võimalus osaleda kultuurielus suurendab elukvaliteeti, muudab elukeskkonna väärtuslikumaks ning toetab kogukondlikku tegevust. Koostöös kohalike omavalitsustega toetatakse kultuuris osalemise võimaluste mitmekesisust ja kvaliteeti. Siit tuleb ka üks valdkonna kitsaskoht: riigi ja kohaliku omavalitsuse koostöö ei ole piisavalt sisustatud ning maakonna tasandil puudub süsteemne koostöö arengukava eesmärkide täitmiseks. Ühiselt kokkulepitud koostöö aitab kaasa kultuuri edendamisele.

Teemade valikul oli määravaks fookusesse võetud valdkondade roll kultuuri säilitamisel ja arendamisel, kohalike omavalitsuste pädevus ja suutlikkus arengukavas esitatud eesmärkide saavutamisel ning soov midagi konkreetset eesmärkide saavutamiseks ära teha. Ülaltoodust lähtudes sõnastatigi soovitusel ja ettepanekud selles osas, mida järgnevalt esmajärjekorras ära teha.

Kultuuriline eripära on piirkondliku elujõu allikaks. Järgnevad ettepanekud keskenduvad peamiselt kohaliku omavalitsuse ja keskvalitsuse tasandile, kuid kultuuris on keskne roll

kohalikel kogukondadele ja ettevõtjatel. Ettepanekute tegemisel lähtutakse eeldusest, et nende realiseerimisel kaasatakse kohalikud kogukonnad ja ettevõtjad, kellel on kanda oluline roll.

ETTEPANEKUD JA SOOVITUSED

Arutelude käigus jõuti fookusvaldkondade kaupa jaotatuna ettepanekuteni, mis sõnastati järgmiste soovitustena.

ET PÄRIMUS KESTAKS - NOORED JA HARIDUS.

Soovitused KOV tasandile:

- Võrgustike arendamine. Luua võrgustikke, mis toetavad noorte, sealhulgas sisserännanute, lõimumist nii eesti kultuuri kui ka piirkondliku kultuuriga.
- Üldhariduse ja huvihariduse lõimimine. Soodustada üldharidus- ja huvihariduse lõimimist, et noored saavad osaleda erinevates kultuuritegevustes kooli, noortekeskuse või kogukonna juures arendades nii oma andeid kui ka omandades piirkonna pärimust. Näiteks korraldada tsükliõppe raames lühiajalisi pärimus- ja kultuurilaagreid, spordilaagreid ning malevaid, et luua noorte vahelised sidemed laiemalt. Hea koostöö läbi selliste tegevuste tuleks saavutada kohaliku kultuuri ja ka ettevõtluse ökosüsteemi osapooltega.
- Koostöö koolide ja kogukonna organisatsioonide vahel. Soodustada koostööd koolide ja kogukonnas tegutsevate organisatsioonide (muuseumid, külaseltsid, MTÜd, kultuuri- ja rahvamaja) vahel.
- Koolide ja mobiilsete noortebusside võrgustiku toetamine. Toetada koolide kui kogukondlike keskuste ja mobiilsete noortebusside võrgustiku arengut.
- Ressursside tagamine KOV ja kogukondade poolt. Tagada vahendid hariduse ning noorte ja noortekeskuste tegevuste korraldamiseks ja toetamiseks (ruumide olemasolu kindlustamine: rent, elekter), sh kvalifitseeritud töötajate kaasamiseks, et pakkuda mitmekesiseid mitteformaalõppe tegevusi noortele. Eeskujuks võiksid olla näiteks kultuurilise ettevõtlikkuse inkubaatorid (Võrus HUUB).
- Üliõpilaste kaasamine uute tegutsemisvormide katsetamiseks. Kaasata noorsootöö, andragoogika, rekreatsiooni, õpetajahariduse jt erialade üliõpilasi, et nad katsetaksid maapiirkondades uusi tegutsemisvorme koos noortega (kutse, majutus, õppejõudude ja KOV koostöö, digitaalne suhtluskeskkond ülikooli(de) ja kohalike omavalitsuste vahel, parimate praktikate jagamine). Kasutada selleks kutse- ja kõrghariduse arendamise programmi PRÕM+ võimalusi ja edasiarenduse ideed.
- Kodukoha noorte võrgustiku loomine. Luua ja hallata aktiivselt kodukoha noorte võrgustikku, et noored tuleks järjepidevalt tagasi kodukohta üritusi korraldama ja võimalusi looma. Luua kogukonna virtuaalne kaasamisplatvorm (kaasava eelarve näide), mis ühendab noori ja kogukonnaliikmeid pärimuskultuuri säilitamise ning arendamise tegevuste kavandamiseks.
- Kohaliku pärimuskultuuri fondi loomine. Luua kohaliku pärimuskultuuri fond, mis toetab noorte algatusi ja projekte. Näiteks algatada programm “Noorte pärimuskultuuri saadikud” ja selle abil levitada lugude jutustamise kaudu kohalikku pärimust sotsiaalmeedias (videod, podcastid, blogipostitused jt).
- Omavalitsuse haridusfoorumi algatamine. Algatada omavalitsuse haridusfoorum, et tagada erinevate koolitüüpide kogemusi ja soodustada koostööd. Näiteks noorsootöö

seotus haridusega, mittestatsionaarne õpe, huvihariduse lõimimine, kogukonnakool, koduõpe jms.

Soovitused riigi tasandile:

- Noorte lõimumise toetamine piirkondliku kultuuriga. Arendada võrgustikke, mis toetavad noorte lõimumist piirkondliku kultuuriga.
- Formaal- ja mitteformaalhariduse lõimimine. Jätkata formaal- ja mitteformaalhariduse lõimimise võimaluste ning paindlike õpiteede toetamist.
- Ressursside leidmine regionaal- ja haridusfondist. Leida regionaal- ja haridusfondist ressursid, mis aitaks ülikoolide praktikate abil tuua haridusuuendusi maapiirkondadesse (nt praktika korraldamise kulud).
- Digitaalsete platvormide arendamine. Looa ja töös hoida digitaalselt toetatud platvorme, mis seovad noori, sealhulgas neid, kes viibivad kodumaakonnast eemal, oma kodukandi võrgustike ja ökosüsteemiga.
- Õigusliku regulatsiooni ülevaatamine. Vaadata üle haridus- ja noorsooaldukkonnaga seotud õiguslik regulatsioon, et muuta lahenduste leidmine ja rakendamine paindlikumaks ja kiiremaks.

LOOMEMAJANDUS.

Soovitused KOV tasandile:

- Kultuuri, loovuse ja loomemajanduse rolli mõtestamine. Loomemajanduse kui piirkondade ja keskkondade atraktiivsuse suurendaja ja turismi hoogustaja potentsiaali hindamine ja vastavate arendus- ning tugitegevuste väljatöötamine. Kaardistada loomemajanduse hetkeolukord ja potentsiaal ning sõnastada vastavad tegevusprioriteedid ja põimida loomemajanduse teemad laiemalt regionaalse arengu suundadega. Arendada omavalitsuste koostööd laiemas võrgustikus ning maakondlikke arenduskeskuseid, kellel on selles oluline roll (sh loomemajandust edendavate tugiteenuste pakkumine koostöös partneritega). Üks võimalus on loomemajanduse piirkondlike teekaartide koostamine koostöös erinevate osapooltega (KOV-id, MARO-d, loomemajandusettevõtted).
- Loomeettevõtluse toetamine. Edendada loomeettevõtlust, mis on viis kultuurilise eneseväljenduse teostamiseks ja millel on positiivne majanduslik ning heaolumõju. Toetada võrgustike käivitamist ja toimimist.
- Kultuuripärandi esiletõstmine avalikus ruumis. Seostada kohalik kultuuripärand regionaalsete (nt turismiklastriid) ja rahvusvaheliste kultuuriturismi võrgustikega ning pärandi "tootestamine", mis loob uusi loomemajanduse seoseid ja edendab elukeskkonda ja ettevõtlust.
- Mitme funktsiooniga ja atraktiivsete loomemajanduste toetamine. Elavdada linna- ja külakeskuseid kvaliteetse disaini ja kultuuriliste sündmuste kaudu ning andes tühjalt seisvaid hooneid kogukonnale ja noortele kultuuritegevusteks.
- Kohaliku meedia avamine. Julgustada erinevate inimeste ja ideede esiletoomist läbi avaliku arutelu, et tuua uusi vaatenurki piirkondlikule kultuurile, loomemajandusele, turismile ja kultuuri kestmisele.

- Avaliku ruumi edendamine arhitektuuri- ja disainikonkurssidega. Edendada loomemajandust avaliku ruumi kujundamise kaudu ning kasutada kohaturunduses loomemajandust piirkondliku turismi nähtavuse ja rahvusvahelistumise toetamiseks. Näiteks kultuuriliste sündmuste korraldamine ning tühjalt seisvate hoonete andmine kogukonnale ja noortele kultuuritegevusteks.
- Noorte ja kogukondade kaasamine. Aktiivselt kaasata noori ja kogukondi loomeettevõtlusesse, pärandi loomisesse ja säilitamisse, kultuurisündmuste planeerimisse ning kultuuri valdkonna mõtestamisele piirkondlikus arengus. Toetada elukeskkonna edendamist ja digitaalsete oskuste suurendamist.
- Headest praktikatest õppimine. Edendada ettevõtluse ja loomevaldkondade seoseid, võttes eeskju edukatest praktikatest. Näiteks Pärnumaal, kus Arenduskeskus pakub tugiteenust loomemajandusele. Ida-Virumaal tegutseb aktiivselt loome- ja turismiklaster (IVEK kaudu) ning loomemajanduse teemad on põimitud laiemalt regionaalse arengu suundadega. Kultuuri ja loomemajanduse mikroettevõtluse toetamine läbi omavahelise koostöö soodustamise, võrgustike tekke ja infovahetuse toetamise. Ambitsioonikamate loomeettevõtete toetamine inkubatsiooniprogrammide ja muude arengut toetavate tugiteenuste väljatöötamise ja ühise pakkumise läbi. Kultuuri ja loomemajanduse sektori võimaluste ja potentsiaali ärakasutamine erinevate sotsiaalsete väljakutsete lahendamisel – erinevate eagruppide ühendamisel, vaimse tervise toetamisel, erinevate huvigruppide omavahelisel integreerimisel, jne. Kultuuri ja loomemajanduse sektori võimaluste ja potentsiaali ärakasutamine kohaliku kultuuripärandi hoidmiseks, väärtustamiseks ja atraktiivseks esitlemiseks. Uute tehnoloogiate ja oskuste õppe toetamine kultuuri ja loomemajanduse sektorites kõikides eagruppides.

Soovitused riigi tasandile:

- Mitmekesisusega arvestamine. Tegevusi kavandades võtta arvesse, et loomeettevõtluse kõrval eksisteerivad ka hobitegevuse ja elustiiliettevõtluse piiril olevad kooslused (nt MTÜd), mis loovad olulist sisu teistele valdkondadele (nt turism, haridus).
- Loomemajanduse toetamine. Teadvustada, et loomemajandus on seotud Eesti kultuurilise kestlikkusega ning loovusel ja kultuuril on oluline roll piirkondade arengus. Loomemajanduskonnad panustavad Eesti rahvusvahelisse nähtavusse ja julgeolekusse, olles osa nn pehmest jõust. Loomemajanduse toetamine on oluline viis toetada kultuurilise eneseväljenduse edendamiseks.
- KOV-de ja kogukondade kaasamine poliitikate kujundamisse. Riiklike ettevõtlus- ja loomemajanduse ning regionaalarengut toetavate poliitikate väljatöötamisel ja rakendamisel arvestada KOV-de ja kogukondade seisukohti ja võimalusi.
- Loomemajanduse käsitlemine ühiskonna muutuste kontekstis. Käsitleda loomemajandust seotult ettevõtluse ja kultuuri kestmisega, kuidas see seob piirkondades ettevõtlust, kultuurilist miljööd ja avalikku ruumi.
- Loomemajanduse ulatus. Loomemajandus ei hõlma üksnes kõrgkultuuri, vaid ka laiemalt loomingulist tegevust ning on seotud harrastustegevusega. Linnade kõrval väärivad suuremat tähelepanu väikelinnade ja maapiirkondade kogukonnad ning nende loomemajanduse praktikad.

- Rahvusvaheline suund. Eesti loomemajandus on muutunud üha rahvusvahelisemaks. Avalik sektor peaks selgelt toetama seda suunda, seades fookused ja ootused.
- Kultuuri- ja loomevaldkonnade mõju. Kultuuri- ja loomevaldkonnad panustavad Eesti rahvusvahelisse nähtavusse ja julgeolekusse, olles osa nõrkest jõust. Seetõttu tuleks toetusi loomemajandusele käsitleda laiema mõjuväljana.
- Piirkondliku ebavõrdsuse vähendamine. Digipööre loob uusi arenguvõimalusi, kuid samas võib see süvendada piirkondlikku ebavõrdsust loomemajanduse võimaluste osas. Erinevate tugiprogrammide raames tuleb sellele probleemile tähelepanu pöörata ja lahendusi otsida.
- Järelkasvu ja hariduse seoste süvitsi mõtestamine. Vaja on põhjalikult analüüsida ja arendada loomemajanduse valdkonna järelkasvu ja hariduse omavahelisi seoseid erinevatel tasanditel. See hõlmab ka kultuuri kättesaadavust noortele kui ka toetusmeetme „Kultuuriranits“ edasisi tegevussuundi, mis lähtuvad omavalituste ja kogukondade vajadustest.
- Kohalike kultuuriliidrite ja loomeettevõtete arengut toetava üleriikliku tugisüsteemi ning erinevatele sihtrühmadele suunatud sobivate tugimeetmete väljatöötamine. Näiteks piirkondlikud inkubatsiooniprogrammid loomeettevõtetele oma teenuste või toodete arendamiseks ja piirkonnas uute töökohtade loomiseks või programmid, mis võimaldavad tõsta piirkondade atraktiivsust ja suurendada turismipotentsiaali.
- Loomemajanduse käsitlemine regionaalpoliitika ja ühiskonnas toimuvate muutuste kontekstis. Valdkonna mõju määramine teistele sektoritele eriti just maapiirkondades – näiteks mõju avalikule ruumile, turismile ja muudele ärivaldkondadele, piirkonna atraktiivsusele, inimeste vaimsele tervisele, elukeskkonna jätkusuutlikkusele jm.
- Programmide loomine kultuuri- ja loomemajandussektori potentsiaali ärakasutamiseks regionaalsete ja kohalike probleemide lahendamisel. Näiteks sotsiaalsed väljakutsed nagu erinevate eagruppide ühendamine või eakatele ja noortele rakenduse leidmine, kohaliku identiteedi edasikandmine ja atraktiivne esitlemine või ka kohalik julgeolek.

KULTUUR MAAL – OLEVİK JA TULEVİK.

Soovitused KOV tasandile:

- Kultuuri finantsperspektiiv. Selgelt välja tuua kultuuri finantsperspektiiv arengudokumentides.
- Kohaliku kultuuri hea tava. Valmistada ette ja sõlmida või vastu võtta kohaliku kultuuri- ja/või liikumis/spordikorralduse hea tava.
- Programmi Teater Maal vahendite aktiivsem kasutamine. Kasutada aktiivsemalt programmi Teater Maal vahendeid kultuuritegevuste toetamiseks.
- Rahastuse jätkusuutlikkus. Algatada arutelud kultuuri- ja spordivaldkonna rahastamise jätkusuutlikkuse üle, et leida pikaajalisi lahendusi.
- Vabatahtlike tunnustamine. Tunnustada ja väärtustada vabatahtlikke, kes panustavad kultuuri ja spordi edendamisse kohalikul tasandil.
- Projektitaotlemise kursused. Korraldada projektitaotlemise kursuseid, et suurendada kogukonna suutlikkust taotleda rahastust ja ellu viia kultuuriprojekte.
- Kultuuri mitmekesistamine. Panustada kultuuri mitmekesistamisse, toetades erinevaid kultuurilisi väljendusviise ja tegevusi.

- Vähemustega arvestamine. Arvestada finantseerimisotsustes vähemuste vajadustega, et tagada kultuurilise mitmekesisuse toetus.
- Sõidujagamisvõimaluste loomine. Luua võimalusi sõidujagamisteks kultuuritarbimise ja -toomise puhul, näiteks ringijuhitide transpordiks.

Soovitused riigi tasandile:

- Koostöö kohalike omavalitsustega. Mõelda läbi, kuidas (milliseid formaate luues) parandada koostööd kohalike omavalitsustega ja/või maakondlike liitudega arengukava eesmärkide täitmiseks. Näiteks uuringu soovituste arutelu kohalike omavalitsuste ja maakondlike liitudega.
- Sihipärasemalt väärtustada ja arendada vaimset pärandit (sh UNESCO vaimse kultuuripärandi konventsioonis nimetatud osas), mis laiemalt kannab ja arendab meie oskusi hakkamasaamiseks. Toetada ja julgustada nn pärandoskuste turustamist, mis aitavad odavalt elada ja toime tulla (nt haabjaehitus Pärnumaal). Soodustada ja luua võimalusi kultuuri- ja päranditurismi arenguks, julgustada ringmajanduslikke lihtsaid lahendusi. Tagada info liikumine kultuuri- ja pärandturismi kohta erinevate maakondade, valdade ja kogukondade vahel.
- Läbirääkimiste formaadi uuendamine. Arutada koostöös Eesti Linnade ja Valdade Liiduga, millised on vajadused läbirääkimiste formaadi uuendamiseks ja laiendamiseks.
- Kultuurivõrgustike loomine. Soodustada kultuurivõrgustike loomist, et tugevdada koostööd ja teabevahetust erinevate kultuuriorganisatsioonide vahel.
- Kultuuri mitmekesistamine. Panustada kultuuri mitmekesistamisse erinevate viiside kaudu.
- Projektitaotlemise kursused. Korraldada projektitaotlemise kursuseid, et suurendada kogukondade võimekust taotleda rahastust ja ellu viia kultuuriprojekte.
- Vähemustega arvestamine. Arvestada finantseerimisotsustes vähemuste vajadustega, et tagada kultuurilise mitmekesisuse toetus.
- Rahastamise jätkusuutlikkus. Algatada arutelud kultuurivaldkonna rahastamise jätkusuutlikkuse üle pikaajaliste lahenduste leidmiseks.
- Kultuuritöötajate palgaskv. Algatada arutelud kultuuritöötajate palgaskvu mõjutamise võimaluste üle.
- Treenerite palgatoetus. Algatada arutelud treenerite palgatoetuse jätkusuutlikkuse ja laienemisvõimaluste üle noortreeneritele.
- Laste- ja noortekultuuri arendamine. Algatada arutelud laste- ja noortekultuuri terviklikuks arendamiseks.
- Regionaalarengu toetamine. Jätkata uuringutele toetuvate meetmete rakendamist ebaühtlase regionaalarengu järeleaitamiseks.
- Kultuuriasutuste toetus. Tagada toetusmeetmed kultuuriasutustele külalissetenduste korraldamiseks, sealhulgas suurendada programmi Teater Maal finantseerimist.
- Liikuvusmeetmete arendamine. Toetada ja suunata liikuvusmeetmete süstemaatilist arendamist.
- Sõidujagamisvõimaluste loomine. Luua võimalusi sõidujagamisteks kultuuritarbimise ja -toomise puhul. Näiteks ringijuhitide ja huviringides osalejate transport.
- Maksuvabade tervise- ja spordikulude laiendamine. Laiendada maksuvaba tervise- ja spordikulu kasutamist kultuuriüritustel osalemisele.
- Kogukondade ja vabatahtlike tunnustamine. Tunnustada aktiivseid kogukondi ja vabatahtlikke.

RIIGI JA OMAVALITSUSE LÄBIRÄÄKIMISED JA ÜLESANDED KULTUURI EDENDAMISEL JA RAHASTAMISEL.

Soovitused KOV tasandile:

- Koostöö parandamine. Analüüsida, kuidas (milliseid formaate luues) on võimalik parandada koostööd kohalike omavalitsustega ja/või maakondlike liitudega arengukava eesmärkide täitmiseks, näiteks korraldades uuringu soovitude arutelusid kohalike omavalitsuste ja maakondlike liitudega.
- Läbirääkimiste formaadi uuendamine. Arutada koostöös Eesti Linnade ja Valdade Liiduga, millised on vajadused läbirääkimiste formaadi uuendamiseks ja laiendamiseks.
- Kultuur 2030 eesmärkide toetamine. Analüüsida, kuidas kohalikud omavalitsused saavad toetada Kultuur 2030 eesmärkide täitmist ning kuidas seda praegu juba tehakse.
- Rahastamise jätkusuutlikkus. Algatada arutelud kultuuri- ja spordivaldkonna rahastamise jätkusuutlikkuse üle.
- Kultuuritöötajate palgaskasv. Algatada arutelud kultuuritöötajate palgaskasvu mõjutamise võimaluste üle.
- Laste- ja noortekultuuri arendamine. Algatada arutelud laste- ja noortekultuuri terviklikuks arendamiseks, et tagada noorte osalemine ja areng kultuurivaldkonnas.
- Kohaliku kultuurikorralduse head tavad. Töötada välja ja leppida kokku kohaliku kultuurikorralduse heades tavades, et tagada kvaliteetne ja jätkusuutlik kultuurikorraldus kohalikul tasandil.

Soovitused riigi tasandile:

- Koostöö arendamine kohalike omavalitsustega. Analüüsida võimalusi koostöö parandamiseks kohalike omavalitsuste ja/või maakondlike liitudega arengukava eesmärkide täitmiseks, sealhulgas korraldada uuringute soovitude arutelusid ning luua koostöö uusi formaate.
- Läbirääkimiste formaadi uuendamine. Koostöös Eesti Linnade ja Valdade Liiduga arutada läbi vajadused ja võimalused läbirääkimiste formaadi uuendamiseks ja laiendamiseks.
- Kultuur 2030 eesmärkide toetamine. Analüüsida, kuidas kohalikud omavalitsused saavad toetada Kultuur 2030 eesmärkide täitmist ning tuua esile juba rakendatud meetmed.
- Rahastamise jätkusuutlikkus. Algatada arutelud kultuurivaldkonna rahastamise jätkusuutlikkuse tagamiseks.
- Kultuuritöötajate palgaskasv. Algatada arutelud kultuuritöötajate palgaskasvu võimaluste üle.
- Treenerite palgatoetus. Algatada arutelud noortreenerite palgatoetuse jätkusuutlikkuse ja laienemisvõimaluste üle.
- Laste- ja noortekultuuri arendamine. Algatada arutelud laste- ja noortekultuuri terviklikuks arendamise üle, et tagada osalemine ja areng kultuurivaldkonnas.

Muutuvas maailmas vajame senini esitatust oluliselt laiemat tegevuskava Eesti põhiseaduses määratletud eesti kultuuri eest hoolitsemise ülesande täitmiseks. Kõik osapooled peaksid

seatud eesmärkide saavutamiseks tegema laiapindset koostööd ühendades teadmised, oskused ja rahalised vahendid.